

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L5@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet *En översyn av 23 kap. brottsbalken* (SOU 2024:55)
Regeringskansliets dnr Ju2024/01907

Inledning

Tingsrätten har granskat betänkandet utifrån de intressen som tingsrätten har att beakta. Tingsrätten tillstyrker förslagen i huvudsak med följande synpunkter.

En särreglering avseende myndighets undanröjande av faran

Tingsrätten tillstyrker förslaget om att den som har påbörjat utförandet av ett brott ska dömas för försök till brottet också om faran för brottets fullbordan undanröjs genom en myndighets agerande. Tingsrätten har uppfattat att syftet med förslaget är att myndigheter ska kunna vidta åtgärder för att minska risken för att människor kommer till skada och samtidigt effektivt motverka brott, särskilt sådana som begås inom ramen för organiserad brottslighet. Det finns skäl att tro att förslaget kommer få den tänkta effekten.

En ny utformning av bestämmelsen om förberedelse och stämpling till brott

Utredningen föreslår att det ska vara tillräckligt att det som utgör hjälpmedel är ägnat att användas som hjälpmedel vid ett brott, och att det inte längre ska krävas att hjälpmedlet är särskilt ägnat för sådan användning. Det rör sig således om en vidare tillämpning där vardagliga föremål kan utgöra hjälpmedel om det är lämpat för den specifika brottstypen.

Tingsrätten uppfattar att förändringen framför allt görs för att motverka brott som begås inom kriminella nätverk. Tingsrätten anser att den föreslagna ändringen kan komma att träffa bredare än så. Förutsebarheten i vad som utgör en straffbar gärning riskerar därmed att bli lidande. Vidare kan bedömningen av den objektiva straffbarheten förutsättas bli svår att göra. Den föreslagna ändringen innebär att gränsen för när ett innehav av ett vardagligt föremål blir straffbart, beror på vad innehavaren av föremålet haft för uppsåt. Tingsrätten bedömer att det i praktiken blir den enskildes tankar kring syftet med föremålet som styr när gärningen blir straffbar. Tingsrätten ställer sig frågande till om det är motiverat att utsträcka det straffrättsliga ansvaret så långt. Det finns därför skäl att fundera över om förslaget är tillräckligt precist och rättssäkert.

Vad gäller förslaget om utvidgandet av bestämmelsen om stämpling har tingsrätten inga synpunkter.

Frivilligt tillbakaträdande genom anmälan till myndighet

Tingsrätten instämmer i utredningens bedömning att det finns behov av den föreslagna bestämmelsen för att öka incitamenten för personer, framför allt i kriminella miljöer, att samverka med de brottsbekämpande myndigheterna.

De olika medverkansformerna

Tingsrätten instämmer i utredningens bedömning att nuvarande bestämmelse om gärningsmannaskap bör förtydligas och att regleringen av anstiftan och medhjälp ska flyttas till en särskild bestämmelse. Den föreslagna uppdelningen mellan gärningsmannaskap och främjande framstår vid en första anblick som tydlig och mer lättillämpad än nuvarande bestämmelse. Konsekvenserna av det föreslagna andra stycket i 23 kap. 1 § brottsbalken behöver dock belysas närmare.

Den som "i väsentlig mån främjar" brott ska dömas som gärningsman enligt den föreslagna bestämmelsen om gärningsmannaskap. Det innebär ett avsteg från den annars gjorda uppdelningen mellan gärningsmannaskap och främjande. Tydligheten riskerar därmed att gå förlorad. Gränsdragningen mellan "i väsentlig mån främjar" och "främjar" kan antas bli svårbedömd. Även om syftet med ändringen inte är att förändra rättsläget är förslaget utformat på så sätt att det kan förutses skapa problem i rättstillämpningen. Tingsrätten efterlyser i det fortsatta lagstiftningsarbetet en diskussion kring om det finns ett reellt behov av det föreslagna andra stycket i 23 kap. 1 § brottsbalken.

Underlåtenhet att avslöja eller hindra brott

En förutsättning för straffansvar för att underlåta att avslöja eller hindra brott, enligt nuvarande reglering, är att brottet kan avslöjas eller förhindras utan fara för den handlande eller för någon annan. Utredningen föreslår att bestämmelsen ändras så att ansvar förutsätter att brottet kan avslöjas eller förhindras utan omedelbar fara för att den handlande utsätts för våld.

Tingsrätten anser att förslaget riskerar att försätta enskilda personer i en situation där de tvingas välja mellan att utsätta sig själva eller närstående för fara och att riskera ett fängelsestraff. Förslaget motiveras bland annat med att en förändring är nödvändig för förtroendet för rättstillämpningen. Tingsrätten anser dock att förändringen riskerar att minska förtroendet för rättsväsendet när enskilda försätts i en sådan valsituation.

Utredningen föreslår också att risken för repressalier inte längre ska beaktas i förhållande till underlåtenhetsbrotten. Syftet är enligt betänkandet att det annars endast i undantagsfall skulle vara möjligt att tillämpa bestämmelsen och i princip aldrig i anslutning till organiserad brottslighet. Samtidigt anges att nödbestämmelsen fortsättningsvis ska sätta den yttersta gränsen för ansvaret för brott. Nödbestämmelsen utesluter straffansvar i situationer där det föreligger konkreta hot om allvarliga repressalier mot gärningsmannen eller någon annan. Det finns en risk för att den föreslagna bestämmelsen leder till en oförutsebarhet avseende vilka situationer som utesluter straffansvar. En diskussion om i vilken utsträckning utredningens förslag förändrar gällande rätt hade varit önskvärd i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Såvitt gäller utredningens övriga förslag och bedömningar har tingsrätten inga synpunkter att lämna.

Evelina Englund

Siri Stjernfeldt

I handläggningen har deltagit lagmannen Evelina Englund, rådmännen Anders Heiborn, Fredrik Lenter, Sophie Falkman, Magnus Dahlberg, Mattias Bjuhr och Anna Lander, adjungerade rådet Kajsa Malmström samt tingsfiskalerna Siri Stjernfeldt, Lisa Lindeberg Sandahl, Olof Jansson och Arianit Shabanaj.

Remissen har beretts av tingsfiskalen Siri Stjernfeldt.